

Triglava. Nato sva spet gazila kakih 50 metrov po snežišču pod Malim Triglavom. Peči južnega pobočja Kredarice so bile za Runa igrača. Letal je okrog in se podil za kepami, ki sem jih prožil s hojo. Na vsakem pomolu me je zvesto čakal, tako da sva se skupno vrnila v Triglavski dom na Kredarici.

Gospodar mi je pojasnil, da je Runo zelo samostojen in pogosto spremlja turiste na vrh Triglava in nazaj. Na Planiko pa je šel po južnem robu Triglava prvič. Sam tudi najde pot preko Praga v Vrata in nazaj.

Runo me je obdržal v spominu. Naslednji dan je pritekel za menoj navzdol v Kalvarijo. Po smuki v idealnem zrcu, po ozkem zaphanem žlebu pod Kredarico sem se ulegel na sonce in zaspal. Mokri Runov poljubček na lice me je prebudil. Ko sem se odpravljaj domov, je skakal vame in mi izkazoval svoje prijateljstvo.

Zanimivo je, da sem pred kakimi tremi leti pri vzponu s Planike na Škrbino srečal psa na spodnjem delu sestopa. Tresel se je od strahu. To ni bil Runo, temveč pes neznanega gospodarja. Na povratku sem izvedel od oskrbnice Vodnikovega doma, da je tisti pes srečno prispel do Vodnikovega doma in menda našel gospodarja. Spredej opisani sestop Runa torej ni prvi pasji sestop po tej poti, temveč pravzaprav že ponovitev.

V ŠOLI VIHARNIKOV

PAVEL KUNAVER

Še pred sedemdesetimi leti, ko sem šel kot deček z bratom Jožetom na Stol, sem prvič spoznal te junake naših visokih gora in preživel uro, dve sam v njihovi nenavadni družbi. Ker sem bil hudo utrujen, sem ubogal brata in sem ostal na drevesni meji ter čakal na vrnitev starejših tovarišev, ki so odhiteli brez mene na vrh. Moje počivališče je bila majcena tratica pred propadajočo ovčarsko kočo, potisnjeno skoraj do polovice v hrib, pod skalo. Na njej, okoli nje le sive skale, ruševje, in na njih zadnje smreke in macesni – a kako različni od tistih globoko tam doli, kjer žive in rastejo na varnem, v gosti družbi, kjer jih ne ogrožajo udarci kamenja in strašne sile viharjev in plazov. Še danes, po toliko letih, jih vidim pred seboj, kako so bili razmršeni z odbitimi vrhovi, vsak drugače ranjen in zaceljen, toda v primeri z onimi tam doli vse bolj močan, žilav, grčav, s krivenčastimi, od vetra zavitimi debli. Silovito močne korenine se oprijemajo skale in globoko med razpokami so zasidrani. Pravcati silaki, zrastle v boju in hranjeni s hrano iz skalnattega, od zmrzali, nalivov in viharjev razritega strmega površja. Po svoje veliki lepotci, ki so me samega nekam mrko gledali, da mi je postalo tesno pri srcu.

Ko so se tovariši vrnili, smo morali bežati pred hudo uro v dolino in se nazadnje poskrili pod varno streho. Medtem pa se je gori, tam okoli, kjer sem še pred kratkim počival, razdivjal ples elementov. Iz črnih oblakov je lilo in strele so švigale vse križem. Vihar je pritiskal megle ob strmine in jih gnal pred seboj... Da, mi smo bežali. Drzno so kljubovali, stoletja že, vsem neprilikam – in vztrajali na svojem izpostavljenem mestu. Prav tja gor me je mnogo pozneje zopet in zopet vleklo – tja gor, na mejo med življenjem in smrtjo, k vzornikom vztrajanja za vsako ceno. Nekoč sem se usedel, pustil vrh Stola za drugič ter enega od teh drevesnih junakov, vsega prebičanega, ranjenega, a »pokonci moža« risal in slikal. Kakšen užitek! Potapljaš se v vse podrobnosti, gledaš posamezne veje, ki jih je tisočkrat in tisočkrat majal in lomil vihar,

zasipaval sneg, do globine segal mraz, ko je pol leta in še dlje skušal ubiti življenje v njih, ki se že stoletja dolgo upirajo vsemu hudemu – in junaško živi vztrajajo v samotni! Čudovita slika in prisposoba upornosti, trdoživosti, vztrajnosti, borbenosti, ponosa pa tudi svojevrstne lepote, ki postaja tem večja, čim več vej mora nadomestiti odbiti vrh, čim več od kamenja prizadejanih ran se mora zaceliti, čim bolj krivenčasto stoji po stoletnem zvijanju uvito deblo. Tako stoji junak v redki družbi sebi enakih ali pa sam na sivi skali visoko nad zakajeno dolino.

Hrepenenje po višinah mi je bilo najprej utešeno na prvih izohipsah nad 1700 m, ki kakor bojni pas oklepajo alpske višave. Ko se je začel gozd redčiti, mi je srce vedno začelo hitreje biti. In ko sem končno stopil v njihovo tiho družbo, se mi je korak vedno ustavil za počitek, občudovanje in pogovarjanje z njimi.

Prav zaradi viharnikov sem dalj časa počival, tako npr. na tistem robu, kjer se Velika planina v skalnih stenah strmo prelomi proti Kamniški Bistrici. Kakor zbor junakov stoje in so zasidrani v skale razmršeni macesni in stare smreke. Vztrajno kljubujejo viharjem in nevihtam, ki rjovejo tam čez. Kljub hudim ranam, ki jim jih prizadevajo strele in viharji, vztrajajo nad stenami, dokler ne padejo utrujeni po stoletnih bojih. Pa gor na Žmavcarjih, kjer neusmiljeno gospodarijo plazovi! Pa na Kalcah, v gamsjem paradižu, na strmih Tratah, na skalovitih obronkih Kočne – povsod ista podoba, skupine in posamezni starci viharniki, vsak drugače oblikovan od nebrzdanih elementov. Njihove čudovite oblike, neštete rane, a vedno znova izravnana skrivenčasta, grčasta debela, od vetrov razmršene, a tem bolj silovite, nad brezni viseče veje, so nemo pripovedovali o skromnosti in stoletnem boju za življenje.

S posebnim spoštovanjem sem premnogokrat hodil preko Rup med Slemenom in Rogličem, pod samotnimi Oltarji, pod Vrtaškim vrhom, po grozotno zakraseli Komni. Povsod pragozd viharnikov, neusmiljeno bojišče za obstanek, povsod priče vztrajanja v globokem snegu od zgodnje jeseni čez trdo zimo do pozne pomladi. Če že niso poganjali iz skalnega sveta, pa je skopa zemlja polagoma drsela spod njih. V takih razmerah so se ti junaki viharniki razvili vsak po svoje, z drugačnimi vejami, drugačnimi vrhovi, celo brez njih.

Večkrat sem se usedel k njim, ki so že ležali v podnožju še živih tovarišev, vzel oster nož v roke in previdno postrani rezal v njihovo deblo, da bi dognal dolgost njihovega težkega življenja, ki se je začelo že davno pred mojim, trajalo skozi dolge zime, tisoče viharjev in se končalo po dveh, treh stoletjih. Pa sem nekoč obstal ob nekem takem padlem velikanu in zopet rezal in rezal ob prelomu, da sem dobil gladek profil. In štel in štel – a nisem preštel, ker so bile letnice preozke. Preskopa so bila tla, na katerih je živel. Izmeril sem debelino njegovega debela, kos poševno prezanega lesa pa sem vzel s seboj. S povečevalnim steklom sem šele razločil letnice, in račun mi je povedal, da je živel to drevo okoli šest sto let. A številka ni razjasnila uganke, kako je moglo malone iz gole skale črpati toliko moči, da se je tako mogočno razvilo in prenašalo udarce stoterih strel, nadomestovalo odbite vrhove, vztrajalo v napadih besnih viharjev in po vsaki ledeni zimi znova ozelenilo z nežnimi iglami svoje izmučene veje. Sram me je bilo, ko sem drugič pred nevihto bežal mimo njih, ki so mirno in dostojanstveno pričakovali novo preizkušnjo.

S spoštovanjem se sklanjaš nad trupli teh padlih, se utapljaš v njihovo minulo življenje in se učiš v gorski tišini upanja na jasne sončne dneve po burjah in udarcih, ki so neizogibni, pa tudi življenja, ki je v zadovoljnosti, v skromnih razmerah in v tesni povezavi z naravo kljub vsemu lepo.

In zopet položna pot po široki dolini Triglavskih jezer in po podih na Komni. Vseh mogočih čudežev narave je polna a posebna šola življenja so njeni obširni gozdovi – še strnjeni nad stenami Komarče, pa do kraja razredčeni malone tja do daljnih Prehodavcev že nad gozdno mejo. Le ne hitro skozi! Tu in tam malo vstran, proč od steze. Kaj vse vidimo v tem gozdu, tam, kjer je še sklenjen, kjer treskajo vanj

s Stoga plazovi in lomijo debela kakor vžigalice, pa tam, kjer iščejo že razredčena drevesa, še pravi velikani in lepotci, življenja in hrane iz tistih strašnih škrapelj, metre globokih, od vode razjedenih razpok! Le poizkusi kilometer daleč od poti prehoditi ta divji svet okoli Dvojnega jezera proti jugu ali zahodu! Prav tam, kjer so očitne vse nadloge visokogorske klime in se zaradi razjedenosti in zakrasitve pridruži življenju sovražno pomanjkanje vode in kjer boš naveličan in utrujen od preskakovanja razpok in nevarnih skalnatih pasti, stoje in so zrasle stoletne smreke in macesni veličastnih oblik. Dobro polovico leta je tisto malo prsti med skalami, iz katere ti lepotci črpajo hrano, zmrznjena, drugi del leta pa tudi ne štedi z mrazom, nevihtami in strelami. A vendar se ne moreš dovolj načuditi prelepim smrekam in macesnom, ki so se razvili sredi tega divjega in skopega sveta. Košate veje, globoko povešene do tal, oblikujejo okoli spodnjega debela pravcate šotore. Kako čudovito so debela v stoletjih zvili viharji. Stoje tiho, vase zamaknjeni sredi tega veličastnega gorskega sveta, ustvarjajo svojo resno lepoto, umetnino stoterih let. Ko pa zadivja vihar in mi plašno bežimo pred vetrom, nalivom in strelo, bučno šume in odgovarjajo gromu, se globoko upogibajo in umikajo navalom viharja. Ko mine huda ura, se zopet vzravnavajo in so še lepši kakor prej. Zimski viharji jih zasujejo z globokim snegom. Mraz pokrije z milijoni ledenih kristalov vsako vejo, vsako iglo. Življenje zakrknje – pa se smrti ne vda. Čudo vseh čud! V skrajne globine je segel silni mraz in vztrajal tam cele mesece, življenja v teh globoko zamrznjenih telesih pa ni mogel uničiti. Ko se vrne pozna pomlad, zmagovito zopet vzklije v najbolj izpostavljenih vejah macesnov in iglah smrek in se prebija iz leta v leto, iz stoletja v stoletje sok življenja.

Pa stopimo še od Velikega ali Ledvičnega jezera kar počez čez pečevje. Le posamezniki stoje še tam proti stenam Lepega Špičja. Vsak zase, samo nase so navezani brez sosedov. Od vseh strani se zaganjajo vanje viharji. Sami stoje izpostavljeni kot strellovodi na voljo grozečim nevihtnim oblakom. Zdaj tega, zdaj onega oplazijo z ognjem. Na eni strani ga osmodi, na drugi plati mu odbijejo vejo, odlomi mu vrh – a junak živi, živi. Zaceli si rano, drugo vejo požene, najboljšo vejo zasuje in dvigne v nov, še bolj slikovit vrh.

Nehote moraš čutiti nekaj osebnega odnosa do teh živih bitij. Ko smo l. 1911 ob svojem prvem iskanju smeri čez triglavsko severno steno priplezali v njenem severovzhodnem delu do treh posebno lepih viharnikov na polici pod navpičnim skalnim zidom in se morali obrniti, se mi je zdelo, da se nam smejejo. V vetru so nam z vejami mahali v slovo. Vsi zlati so ponosno stali – in ostali – tam gori nad prepadom, kakor da bi nam rekli:

»Le pojdite! Tukaj vztrajamo samo mi.«

In tako povsod v gorah, kjer se razmerje med življenjem in smrtjo nagiblje v korist smrti, ki po stoletjih zagrizenega boja končno le zmaga. A še takrat nam koristijo. Utrujen in prezebel sem se že nekaterikrat zatekel pod skalni spodmol ali se skrtil pred nevihto in mrazom ter nočjo za steno balvana. Zraven je moel v temno nebo mogočen vihar, ki ga je česal veter in brundal svojo pesem na drevesni harfi – ob skali so ležale tudi veje in razpadajoče deblo padlega velikana. Polagoma se bo spremenilo v rodovitno prst in hrano za naslednike. A danes, danes zagore njegove krivenčaste, grčave, smolnate veje in grejejo premrlo, utrujeno telo ter mu tukaj, sredi nevarnega divjanja narave, vračajo in vzdržujejo življenje...

Ne morem več do njih. Previsoka in predivja mi je postala njihova domovina. A v spomin na srečne dni med njimi, ki so mi dali toliko dragocenih nauk in veličastnega užitka v prvobitnih gorah, stoji pred menoj na mizi veja enega od padlih tam gori in mi drži svetilko, svetilko spominov na mlajše dni. Čarovna je moč te prečudno zvite viharnikove veje. Pri pogledu nanjo vstajajo podobe z gora in viharniki na njih. Dolina izgine, srce zopet čuti nepojmljivo srečo, ki sem jo užival v gorah.